

РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ *

Зважаючи на особливості фінансування страхування від нещасного випадку, виключно цільове використання цих коштів та враховуючи те, що адресна допомога як окремий вид соціальної допомоги не входить до складу розміру пенсії по інвалідності та пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України не може нести витрати на виплату державної адресної допомоги

ПОСТАНОВА Іменем України

20 червня 2011 р. Верховний Суд України, розглянувши в порядку письмового провадження справу за позовом управління Пенсійного фонду України в Іллічівському районі м. Маріуполя (далі — управління ПФУ, ПФУ відповідно) до відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України в м. Маріуполі (далі — відділення Фонду, Фонд відповідно) про спонукання до вчинення дій за заявою управління ПФУ про перегляд Верховним Судом України ухвали Вищого адміністративного суду України від 18 січня 2011 р., **в с т а н о в и в:**

У січні 2010 р. управління ПФУ звернулося до Донецького окружного адміністративного суду з позовом до відділення Фонду про зобов'язання вчинити дії щодо підписання акта щомісячної звірки пов'язаних з виплатою державної адресної допомоги та підвищення до пенсії витрат на суму

392 тис. 34 грн 70 коп. за особовими справами потерпілих, яким за період з 1 червня по 31 грудня 2009 р. виплачено пенсії по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання та пенсії у зв'язку із втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, та стягнути зазначену суму з відповідача.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідно до ст. 21 Закону від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин; далі — Закон № 1105-XIV) органи виконавчої дирекції Фонду повинні відшкодувати органам ПФУ виплати, сплачені особам, яким призначено пенсії по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання. По-

* Публікується повний текст судових рішень із незначними редакційними правками.

звичай склав акти щомісячної звітності пов'язаних з виплатою державної адресної допомоги та підвищення до пенсії витрат на суму 392 тис. 34 грн 70 коп. за особовими справами потерпілих, яким було виплачено пенсії по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання та пенсії у зв'язку із втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, проте відповідач зазначену суму до заліку не прийняв.

Донецький окружний адміністративний суд постановою від 10 березня 2010 р. у задоволенні позову відмовив. Суд виходив із того, що вимоги позивача не можуть бути задоволені, оскільки вони не відповідають вимогам Порядку відшкодування Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України Пенсійному фонду України витрат, пов'язаних з виплатою пенсій по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання та пенсій у зв'язку із втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, затвердженого спільною постановою правління ПФУ та Фонду від 4 березня 2003 р. № 5-4/4, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 16 травня 2003 р. за № 376/7697, та Закону № 1105-XIV, тому немає підстав для стягнення з Фонду витрат на виплату щомісячної державної адресної допомоги та підвищення до пенсії, встановлених постановами Кабінету Міністрів України від 26 березня 2008 р. № 265 «Деякі питання пенсійного забезпечення громадян» (далі — постанова КМУ № 265) та від 11 березня 2009 р. № 198 «Деякі питання соціального захисту окремих категорій громадян».

Донецький апеляційний адміністративний суд постановою від 9 червня 2010 р. постанову суду першої інстанції скасував і прийняв нову, якою позов задовольнив частково: постановив стягнути з відповідача на користь управління ПФУ витрати на виплату адресної допомоги та підвищення до пенсії у розмірі 392 тис. 34 грн 70 коп. У задоволенні решти вимог відмовлено. Суд апеляційної інстанції виходив із того, що адресна допомога та підвищення до пенсії, які виплачуються за вищезазначеними постановами Кабінету Міністрів України, є складовою частиною пенсії по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання та пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання. Тому управління ПФУ обґрунтовано та правомірно віднесло спірні суми адресної допомо-

ги та підвищення до пенсії до витрат, пов'язаних з виплатою потерпілим, яким виплачуються пенсії по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання та пенсії у зв'язку із втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання.

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 18 січня 2011 р. постанову апеляційного суду скасував і залишив у силі постанову суду першої інстанції.

У заяві про перегляд зазначеної ухвали касаційного суду управління ПФУ, пославшись на неоднакове застосування касаційним судом однієї й тієї самої норми права, просило ухвалу Вищого адміністративного суду України скасувати і направити справу на новий розгляд до цього самого суду. На обґрунтування заяви додано копії ухвал Вищого адміністративного суду України від 4 лютого, 7 жовтня та 2 грудня 2010 р., які, на думку заявника, підтверджують неоднакове правозастосування.

Перевіривши наведені заявником доводи, Верховний Суд України визнав, що у задоволенні заяви слід відмовити з таких підстав.

Скасовуючи постанову апеляційного суду і залишаючи в силі постанову суду першої інстанції, Вищий адміністративний суд України виходив із того, що чинне законодавство України не зобов'язує Фонд здійснювати виплату державної адресної допомоги, яка встановлена постановою КМУ № 265.

Зазначений висновок касаційного суду ґрунтується на правильному застосуванні норм матеріального права.

Так, у ст. 1 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 р. № 16/98-ВР (далі — Основи законодавства) встановлено, що загальнообов'язкове державне соціальне страхування — це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

Відповідно до ст. 4 Основ законодавства залежно від страхового випадку є такі види загальнообов'язкового державного соціального

страхування: пенсійне страхування; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням; медичне страхування; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; страхування на випадок безробіття; інші види страхування, передбачені законами України.

Відносини, що виникають за зазначеними у ч. 1 цієї статті видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, регулюються окремими законами, прийнятими відповідно до Основ законодавства.

За пенсійним страхуванням згідно зі ст. 25 Основ законодавства надаються такі види соціальних послуг та матеріального забезпечення: пенсії за віком, по інвалідності внаслідок загального захворювання (в тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства); пенсії у зв'язку з втратою годувальника, крім передбачених п. 4 цієї статті; медичні профілактично-реабілітаційні заходи; допомога на поховання пенсіонерів.

Згідно з п. 4 за страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання надаються такі види соціальних послуг та матеріального забезпечення: профілактичні заходи по запобіганню нещасним випадкам на виробництві та професійним захворюванням; відновлення здоров'я та працездатності потерпілого; допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання; відшкодування збитків, заподіяних працівникові каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ним своїх трудових обов'язків; пенсія по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання; пенсія у зв'язку із втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання; допомога на поховання осіб, які померли внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 24 Закону № 1105-XIV Фонд зобов'язаний співпрацювати з фондами з інших видів соціального страхування у фінансуванні заходів, пов'язаних з матеріальним забезпеченням та наданням соціальних послуг застрахованим, у кожному конкретному випадку спільно приймаючи рішення щодо того, хто з них братиме участь у фінансуванні цих заходів.

Перелік соціальних послуг та виплат, які здійснюються та відшкодовуються Фондом, передбачений ст. 21 Закону № 1105-XIV. Згідно з цією статтею Фонд зобов'язаний в установленому за-

конодавством порядку, зокрема, своєчасно та в повному обсязі відшкодовувати шкоду, заподіяну працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я, в тому числі пенсії по інвалідності від трудового каліцтва або професійного захворювання та пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, у разі настання страхового випадку.

Постановою КМУ № 265 встановлено, що в разі, коли щомісячний розмір пенсійних виплат (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги, сум індексації та інших доплат до пенсій, встановлених законодавством, крім пенсій за особливі заслуги перед Україною та щомісячної доплати до пенсії у зв'язку з втратою годувальника членам сімей шахтарів, смерть яких настала внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання) не досягає в осіб, яким призначено пенсію у зв'язку з втратою годувальника, на одного непрацездатного члена сім'ї 100 %, на двох — 120 %, на трьох і більше — 150 % прожиткового мінімуму, встановленого законом для осіб, які втратили працездатність, таким особам надається щомісячна державна адресна допомога до пенсії в сумі, що не вистачає до зазначених розмірів. У разі, коли щомісячний розмір пенсійних виплат, державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства і дітям-інвалідам, особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги, сум індексації та інших доплат, встановлених законодавством, крім пенсій за особливі заслуги перед Україною) не досягає прожиткового мінімуму, встановленого законом для осіб, які втратили працездатність, таким особам надається щомісячна державна адресна допомога в сумі, що не вистачає до зазначеного прожиткового мінімуму.

Аналіз наведеної норми дає підстави вважати, що адресна допомога як окремий вид соціальної допомоги не входить до складу розміру пенсії по інвалідності та пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання.

Пунктом 4 постанови КМУ № 265 встановлено, що виплата щомісячної державної адресної допомоги здійснюється за рахунок коштів, з яких виплачується пенсія або державна соціальна допомога.

Вирішуючи питання про те, чи здійснюються ці виплати за рахунок коштів Фонду, необхідно враховувати, що страхування від нещасного випадку є самостійним видом загальнообов'язкового державного соціального страхування, за

допомогою якого здійснюється соціальний захист, охорона життя та здоров'я громадян у процесі їх трудової діяльності.

Одним із основних принципів страхування від нещасного випадку є цільове використання коштів. Відповідно до ст. 46 Закону № 1105-XIV кошти на здійснення страхування від нещасного випадку не формуються за рахунок Державного бюджету України, не включаються до його складу та використовуються виключно за їх прямим призначенням.

Зважаючи на особливості фінансування страхування від нещасного випадку, виключно цільове використання цих коштів та враховуючи те, що адресна допомога як окремий вид соціальної допомоги не входить до складу розміру пенсії по

інвалідності та пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, Фонд не може нести витрати на виплату державної адресної допомоги.

Оскільки при вирішенні цієї справи касаційний суд правильно застосував норми матеріального права, то його ухвалу слід залишити без змін.

Керуючись ст. 244 КАС, Верховний Суд України **п о с т а н о в и в:**

У задоволенні заяви управління ПФУ відмовити.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає, крім випадку, встановленого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.

Передбачені ст. 17 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» фінансові санкції є адміністративно-господарськими і їх застосування регулюється нормами гл. 27 ГК України.

Строки застосування адміністративно-господарських санкцій встановлені ст. 250 ГК України, згідно з якою такі санкції можуть бути застосовані до суб'єкта господарювання протягом шести місяців з дня виявлення порушення, але не пізніше як через один рік з дня порушення цим суб'єктом встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності, крім випадків, передбачених законом.

Таким чином, застосування до ТОВ адміністративно-господарських санкцій у вигляді штрафу за порушення правил здійснення господарської діяльності пізніше як через один рік з дня такого порушення є неправомірним

ПОСТАНОВА Іменем України

17 жовтня 2011 р. Верховний Суд України, розглянувши в порядку письмового провадження справу за позовом відкритого акціонерного товариства «Пансіонат «Море» (далі — ТОВ) до державної податкової інспекції в м. Алушті АР Крим (далі — ДПІ) про визнання недійсним рішення, **в с т а н о в и в:**

У вересні 2008 р. ТОВ звернулося до суду з позовом, в якому просило скасувати рішення ДПІ від 12 серпня 2008 р. № 0004132303 про застосування фінансових санкцій у вигляді штрафу в розмірі 61 тис. 862 грн 66 коп.

На обґрунтування своїх позовних вимог ТОВ послалося на те, що ДПІ не наділена повноваженнями щодо прийняття рішення про застосування фінансових санкцій, встановлених ст. 17 Закону від 19 грудня 1995 р. № 481/95-ВР «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів»

(далі — Закон № 481/95-ВР). Крім того, до ТОВ застосовані фінансові санкції після закінчення встановленого законом строку.

Постановою Окружного адміністративного суду АР Крим від 5 грудня 2008 р., залишеною без змін ухвалами Севастопольського апеляційного адміністративного суду від 20 травня 2009 р. та Вищого адміністративного суду України від 7 червня 2011 р., позов ТОВ задоволено. Визнано протиправним та скасовано рішення ДПІ від 12 серпня 2008 р. № 0004132303 про застосування фінансових санкцій у вигляді штрафу в розмірі 61 тис. 862 грн 66 коп.

Ухвалюючи зазначене рішення, суд першої інстанції, з висновком якого погодилися суди апеляційної та касаційної інстанцій, виходив із того, що ДПІ пропустила встановлений ст. 250 ГК строк, протягом якого до суб'єктів господарювання можуть бути застосовані адміністративно-господарські санкції.

У заяві про перегляд судових рішень Верховним Судом України з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 237 КАС, ДПІ просило скасувати ухвалені у справі судові рішення та направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Заява про перегляд оскаржуваної ухвали Вищого адміністративного суду України не підлягає задоволенню з таких підстав.

Вищий адміністративний суд України, допускаючи справу до провадження Верховного Суду України, виходив із того, що в доданій до заяви ДПІ ухвалі касаційного суду від 25 грудня 2007 р. по-іншому, ніж у справі, що розглядається, застосовано положення ст. 17 Закону № 481/95-ВР.

У справі, рішення касаційного суду в якій додаю до заяви, Вищий адміністративний суд України дійшов висновку, що ДПІ не є суб'єктом, наділений господарською компетенцією, а також безпосередньо не здійснює організаційно-господарських повноважень щодо суб'єкта господарювання, тому застосовані до позивача штрафні санкції не є адміністративно-господарськими у розумінні норм ГК, а тому не було підстав застосувати до спірних правовідносин строки застосування санкцій, передбачених ст. 250 зазначеного Кодексу.

У справі, що розглядається, суди виходили з того, що застосовані ДПІ до ТОВ за порушення вимог ст. 17 Закону № 481/95-ВР санкції є адміністративно-господарськими.

Аналіз наведених судових рішень суду касаційної інстанції дає підстави вважати, що ним було неоднаково застосовано норму матеріального права.

На думку Верховного Суду України, передбачені ст. 17 Закону № 481/95-ВР фінансові санкції є адміністративно-господарськими і їх застосування регулюється нормами гл. 27 ГК.

Строки застосування адміністративно-господарських санкцій встановлені ст. 250 ГК, згідно з якою такі санкції можуть бути застосовані до суб'єкта господарювання протягом шести місяців з дня виявлення порушення, але не пізніше як через один рік з дня порушення цим суб'єктом встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності, крім випадків, передбачених законом.

Суди встановили, що порушення ТОВ вимог ст. 17 Закону № 481/95-ВР мало місце у період з 1 травня по 12 червня 2007 р., а оскаржуване рішення ДПІ про застосування до ТОВ фінансових санкцій ухвалено 12 серпня 2008 р., тобто пізніше як через один рік з дня порушення цим суб'єктом встановлених законодавством правил здійснення господарської діяльності.

Таким чином, застосування до ТОВ адміністративно-господарських санкцій у вигляді штрафу за порушення правил здійснення господарської діяльності пізніше як через один рік з дня такого порушення є неправомірним.

Враховуючи наведене, Вищий адміністративний суд України у справі, що розглядається, правильно застосував норми матеріального права.

Згідно з ч. 1 ст. 244 КАС Верховний Суд України відмовляє у задоволенні заяви, оскільки обставини, які стали підставою для перегляду справи, не підтвердилися.

Керуючись статтями 241, 242, 244 КАС, Верховний Суд України **п о с т а н о в и в:**

У задоволенні заяви ДПІ відмовити.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає, крім випадку, встановленого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.